

Přednáška v kurzu Náboženství Číny 28. 11. 2005: dynastie Chan (Han)

- dynastie Čchin (Qin) (221-206 př.n.l.) – sjednocení Číny
- dynastie Chan:
 - Západní Chan (202 př.n.l.-9 n.l.) – vláda Wu-tiho (Wudi) 141-87, 136 založení císařské akademie pro výchovu vzdělanců pro státní správu.
 - vláda Wang Manga (9 n.l.-23 n.l.), neúspěšný pokus o založení nové dynastie.
 - Východní Chan (23-220) – povstání Žlutých turbanů 184 n.l.
- korelativní kosmologie:
 - wu-sing (wuxing) = 5 fází (elementů), jin jang => klasifikace všech oblastí reality podle 5ti fází a jinu a jangu. Veškeré proměny vznikají střídavým působením sil jin a jang, jež se lineárně (nebo cyklicky, zejména v kalendáři) projevují jako střídání 5ti fází. => roční období, světové strany, barvy, střídání dynastií, rituální předpisy, výkon státní správy, stravování ad. – vše shrnuto do složitých klasifikačních systémů, jejichž základem je sekvence 5ti fází.
 - 5 fází: dvě základní sekvence: 1) dřevo-kov-ohněvoda-země (vzájemné přemáhání fází). 2) dřevo-ohněvoda-země-kov (vzájemné rození).
 - 64 hexagramů Knihy Proměn – další klasifikační systém.
 - smysl těchto klasifikací: korelace člověk (společnost) – kosmos. => úzká korespondence mezi nebeskými a pozemskými systémy, souvislost mezi kosmickým a pozemským děním (neobvyklé úkazy, pohromy apod. interpretovány jako pochybení na straně člověka (císaře a státního aparátu) => zodpovědnost císaře a státní administrativy za veškerou realitu).
- státní kultury:
 - dynastie Čchin a Chan zpočátku nepřejaly ideu Mandátu Nebes a s ní spjatou koncepci exkluzivního vztahu vládnoucí dynastie k Nebesům.
 - hlavní předmět státního kultu: „5 sil“, symbolizovány barvami, korespondují s 5ti fázemi.
 - za císaře Wu (Wu-ti) založen kult Nejvyšší Jednoty (tchaj-i (taiyi)) – taoistický původ této ideje.
 - od roku 31 př.n.l. do popředí kult Nebes – obnova ideje Mandátu Nebes. Od vlády Wang Manga kult Nebes ustanoven jako nejdůležitější císařský kult – úzká vazba Nebes k vládnoucí dynastii.
 - další státní kultury vázány na paradigma korelativní kosmologie: obřady „vítání ročních období“, exorcistické obřady, přivolávání deště ad. Tyto obřady často v kompetenci lokální státní správy – v kompetenci státní správy *veškerá* realita, včetně božstev a duchů, řádného chodu kalendářních cyklů atd. => náboženská funkce státu vyplývá z jeho univerzalistického nároku (vše je součástí jednoho centralizovaného systému).
- věštění:
 - speciální činnosti za účelem věštění: věštění pomocí kostí a želvích krunýřů (viz náboženské praktiky za dynastie Šang), pomocí stonků řebříčku (Kniha Proměn).
 - věštecké interpretace přírodních jevů (pozorování větru (síla, směr), mraků ad.).
 - věštecké interpretace „znamení“ (neobvyklých jevů – komet, přírodních katastrof, povstání, všech nepravidelných jevů v přírodě) – tendence interpretovat tyto jevy

jako varování pro vládcce (státní aparát) na základě představ o korelaci jevů v přírodě a lidské společnosti.

- vznik psaných almanachů, spjatých především s kalendářem – charakteristika jednotlivých dnů, jejich vhodnost pro jakou akci.
- typické cíle věštění: 1) získání informací o nejbližší budoucnosti (Bude pršet? Bude neúroda?) 2) o úspěšnosti chystané akce (Mám zůstat v úřadě? Máme vytáhnout proti Hunům?) 3) vhodnost času pro pohřeb, svatbu, oběť apod. 4) vhodnost umístění stavby, hrobu apod. 5) výběr z několika možností (Koho jmenovat do toho a toho postavení?)
- státní aparát (nejen za Chanů) zahrnoval specialisty-věšce, tj. věštění běžnou součástí správy státu.
- základní představy o člověku a posmrtné existenci
 - dvě duše: chun (hun) a pcho (po). Chun: duševní procesy (emoce, intelekt, spiritualita). Pcho: vegetativní procesy. Smrt je rozdělením těch dvou – pcho zůstává v těle, chun tělo opouští.
 - rituální jednání týkající se pcho: bohatá výzdoba a výbava hrobů, snaha vybavit pcho vším potřebným a zabraňování (zpomalování) rozkladu těla.
 - rituální jednání týkající se chun: vyprovodit chun do „ráje“ (oblasti na nebi obývané bohy či nesmrtelnými) – zajistit hladký průběh tohoto přesunu. Prostředky – talismany a symbolické předměty, jež umožní vykonat tuto cestu.
 - „ráj“, místo, kam odchází chun – dvě hlavní lokalizace: 1) „Východní ráj“, cesta přes ostrovy nesmrtelných v moři na východě, kde je možné si opatřit další magické a spirituální prostředky pro výstup na nebe („Východní ráj“). 2) „Západní ráj“, populární hlavně od Východních Chanů. Lokalizace na západě, mytická hora Kchun-lun (Kunlun). Sídlo Královny matky západu (Si-wang-mu (Xiawangmu)), populárního božstva od doby Východních Hanů.
 - duch (kuej (gui)): duše lidí, kteří ve svém životě utrpěli újmu, jež se vrací na zem v hroznivé podobě za účelem trestu.
- Pět Klasických (Kanonických) knih (wu-ťing (wujing)) – od roku 136 př.n.l. (založení císařské akademie) hlavní předmět oficiální vzdělanosti. Ťing – „osnova“, tyto texty chápány jako „osnova civilizace“.
 - doba dynastie Chan: specializace vzdělavců na jednu z Klasických knih – chápány jako specializované nástroje vhodné pro státní správu, jejich souhrn dokonalým celkem realizovaným ve struktuře státní správy. Od Vých Chanů: objevuje se nový výklad Klasiků, jež vychází z představy o jejich jednotném významu již na textové rovině. Tuto jednotu je třeba odkrýt interpretačním postupem, který provádí k tomu kompetentní vzdělanec => obnovený důraz na dokonalou osobnost vzdělance, který ve své osobě realizuje základní principy civilizace a následně civilizačně působí na svět. Jednota kánonu (Klasiků) nyní realizována v mysli kompetentního vzdělance, nikoliv v reálných strukturách státní správy.
 - Kniha dokumentů (Šu-ťing (Shujing)): sbírka textů z dějin dynastií Sia, Šang a Čou a promluv jejich vládců. Většina neautentická, s výjimkou některých textů z doby dynastie Čou.
 - Kniha písní (Š-ťing (Shijing)): nejstarší sbírka čínské poezie, obsahuje lidové písně i rituální texty, z nichž některé pocházejí z počátků dynastie Čou a patří k nejcennějším pramenům pro toto období.
 - Tři knihy obřadů (San-li (Sanli)): 1) Čouské obřady (Čoul-li (Zhouli)) – idealizovaný popis správního systému za dynastie Čou. 2) Obřady a liturgie (I-li (Yili)) – podrobný popis různých obřadů a ceremonií. 3) Zápisky o obřadech (Li-

- ťi (Liji)) – výklad významu obřadů, obsahuje dva důležité konf. texty: „Velké učení“ (Ta-süe (Daxue)) a „Vyváženost a obyčejnost“ (Čung-jung (Zhongyong)).
- Kniha proměn (I-ťing, Yijing): věštecký text obsahující několik textových rovin: 1) 64 hexagramů (kombinace plných (jangových) a půlených (jinových) čar), 2) výroky k hexagramům, 3) výroky k čárám hexagramů, 4) komentářová vrstva – tzv. deset Křídel Proměn.
 - Letopisy (Čchun-čchiou (Chunqiu)): kronika státu Lu od počátku Východních Čou do počátku 5. stol. př.n.l. Rituální záznamy určené předkům, události zaznamenávají podle rituálních kritérií.
 - autorství nebo aspoň redakce všech Klasických knih tradičně připisovány Konfuciovi.

Doporučená literatura:

- Graham, A. C. Disputers of the Tao. Philosophical Argument in Ancient China. Open Court Publishing, 1989.
- Loewe, Michael. Chinese Ideas of Life and Death: Faith, Myth, and Reason in the Han Period (202 B.C.-A.D. 220). London: George Allen and Unwin, 1982.
- Loewe, Michael. Ways to Paradise: The Chinese Quest for Immortality. London: George Allen and Unwin, 1979.
- Schwarz, Benjamin. The World of Thought in Ancient China. The Belknap Press of Harvard UP, 1985.
- Vervoorn, Aat. Men of the Cliffs and Caves: the Development of the Chinese Eremitic Tradition to the End of the Han Dynasty. Hong Kong: The Chinese UP, 1990.
- Yü Ying-shih. „Life and Immortality in the Mind of Han China.“ *Harvard Journal of Asiatic Studies* 25 (1964-5): 80-122.